

תקציר

הקיבוץ הדתי בין מיסטיקה להלכה

עופר חן

מפעל ההתיישבות הדתי התגבש לא רק מקרב חניכי 'תורה עם דרך ארץ' אלא גם מחלוצי מזרח אירופה, אשר אף קדמו להם בעלייתם ארצה. לכאורה, חרתו שתי קבוצות העולים על דגלן ערכים זהים של תחייה דתית והתחדשות הלכתית בארץ ישראל. מתוך כך נשתלבו יחד במסגרת פוליטית משותפת של תנועת 'הפועל המזרחי', ובהמשך אף התאגדו עם קבוצות חלוציות אחרות תחת קורת הגג של תנועת 'תורה ועבודה'. אולם חרף הדמיון הטרימינולוגי, הבדלים מהותיים במוטיבציות, באידאות וכמובן בדרכי ההגשמה הבדילו בין שתי קבוצות העולים. אם חלוצי מזרח אירופה הדגישו את חשיבות התעלותו של היחיד והשתלמותו הדתית, הרי חניכי אסכולת תורה ודרך ארץ ביקשו את ההתעלות החברתית-ההלכתית.

מטרת המאמר לדון לא רק בהבדלים הרעיוניים שבין שתי הקבוצות שעיצבו וגיבשו את הקיבוץ הדתי אלא בעיקר בגורמים הרעיוניים השונים שעיצבו את תמונת עולמן.

דומני כי אפשר לזהות שני גורמים מרכזיים שעיצבו את משנתם החלוצית של חניכי 'תורה עם דרך ארץ'. האחד נמצא במושגי הסוציאליזם האוטופי אשר השפיעו עמוקות על הנוער המשכיל בגרמניה בתקופה שבין שתי מלחמות העולם. האחר טמון ברעיון 'הכוליות של התורה'. בעיקרו של דבר ביקשו החלוצים הבאים מגרמניה להגשים את אידאת 'האחדות' ולהוכיח את כוחה של ההלכה בעיצוב אורחותיה של קהילה יהודית מודרנית, כשלב ראשון בדרך לעיצובה של החברה כולה. לעומתם התעצבה משנתם של החלוצים ממזרח אירופה בתבניות מושגיה של החסידות ותנועת המוסר. מסקנת המאמר היא כי מכוח גורמים שונים, שהבולטים בהם נמצאים בזרותו של הקיבוץ להווייה הדתית שהתגבשה בארץ ובחוסר נכונותם של פוסקי ההלכה להיענות לאתגר הריבונות היהודית, נכשל הקיבוץ הדתי במימוש כוונת מקימיו להביא לרנסנס הלכתי. ולאחר תהליך אחרון ביקש גם הוא את התעלותו של היחיד או למצער את שימור הקהילה הקיבוצית בשולי השיח החברתי-הדתית-התרבותי בארץ.

ד"ר עופר חן, פוסט-דוקטורט, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל אביב, ת.ד. 39040, רמת אביב,

תל אביב 6997801

oferc242@gmail.com